

Herindustrialisatie en kennis-overdracht

De *Voortgangsnota economisch structuurbeleid* (1979), het WRR-rapport *Plaats en toekomst van de Nederlandse industrie* (1980) en het rapport van de commissie-Wagner *Een nieuw industrieel elan* (1982), alle breed besproken en nogmaals besproken (b.v. weer op 18 maart 1981 op het Industriacongres aan de Technische Hogeschool Eindhoven), scheppen globale eenheid over het „wat”, maar niet over het „hoe” van de herindustrialisatie op basis van nieuw verworven kennis.

Het OECD-rapport *Technical change and economic policy* (1980), het eindadvies van de Commissie Hoofdstructuur Rijksdienst (1981) en het *Jaaradvies 1981* van de RAWB (1981) scheppen inzicht in het „hoe niet”. „Wetenschap en technologie moeten beter worden geïntegreerd in het economisch beleid” (OECD), hetgeen overeenkomt met de uitspraak: „Bij de vormgeving van de politieke bereidheid in praktisch beleid heeft de Minister van Economische Zaken een centrale rol te vervullen” van de Commissie Hoofdstructuur Rijksdienst. De RAWB voegt daaraan toe: „Het huidige gezamenlijk actiemodel (de z.g. homogene groep wetenschapsbeleid, WB) moet ingrijpend worden herzien” en „Deze (de beoogde, WB) coördinatie kan alléén worden uitgevoerd door een minister die zelf enige uitvoerende taken en bevoegdheden heeft en daarvoor over een eigen budget beschikt”.

Dat laatste werd duidelijk toegeschreven aan een inmiddels verdwenen ministerspost, maar de teneur is duidelijk: belangrijke beleidsprioriteiten dienen in één hand te worden gelegd. Vonhoff vond daarvoor de projectminister uit. De Commissie Hoofdstructuur Rijksdienst stelde: „Projectministers kunnen niet alleen procedurele, maar ook specifieke, inhoudelijke bevoegdheden krijgen”. Inmiddels hebben we een projectminister voor Technologie- en Informatiebeleid, maar zijn taken en bevoegdheden zijn nog niet geregeld in een aanwijzingsbesluit van de ministerraad, zoals Vonhoff zich voorstelde.

Valt er bij de gekozen indeling veel te regelen, vraag ik me af? Het lijkt me juist om de vakdepartementen als opdrachtgevers verantwoordelijk te houden voor het onderzoek dat bij hun eigen beleidsverantwoordelijkheid past. Dat uitsprekend, liggen bij voorbeeld de relaties tussen het Waterloopkundig Laboratorium of het Neher Laboratorium en het Ministerie van Verkeer en Waterstaat of tussen de NRLO-instituten en het Ministerie van Landbouw en Visserij vast; op de vanouds bekende wijze. Het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen blijft verantwoordelijk voor het wetenschapsbeleid, met zijn initiërende en signalerende taken (KNAW, tweede geldstroom, ZWO, Onderwijs- en wetenschapsinstituten, CERN enz.), kortom voor meer dan de helft van het door de overheid gefinancierde onderzoek.

Als een gevolg daarvan ligt de verantwoordelijkheid voor een aantal infrastructuurle bezigheden bij het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, zoals: bij- en omscholing door middel van het posttertiair onderwijs en de „small business school”, transferpunten, instituten voor maatschappelijk gericht onderzoek, (*Innovatienota 1979*; bestaan ze nog?) en wetenschapswinkels (gericht op de zelfontplooiing van de kansarmen). Bij de nascholing zal er samenwerking zijn met de professionele verenigingen, als vanouds; bij de transferpunten (aan de drie TH's met de Rijksnijverheidsdienst, TNO en private organisaties als de bedrijfstechnologische centra (waarover later). Maar iedereen lijkt het erover eens te zijn dat de TH's als zodanig slechts een marginale inbreng in de directe kennisoverdracht ten behoeve van onze (her-)industrialisatie kunnen leveren (Kroonenberg, rector Technische Hogeschool Twente, 7 september 1981 en Veltman, rector Technische Hogeschool Delft, 22 januari 1982).

Dat moet dan ook gelden voor de daarmee samenhangende, overigens heus wel aardige, maar geen bomen verzettende initiatieven als de voorgenomen productie-ontwikkelingswerkplaats aan de Technische Hogeschool Delft (een initiatief van de Vereniging voor Werkplaatstechniek en de FME), en de Industrie Studiebeurzen van het Delfts Hogeschool Fonds.

Onze projectminister voor Technologie- en Informatiebeleid zou mijns inziens in dit alles niet veel van zijn tijd moeten steken. Nu is hij zelf, in deze gedachte, als vakminister verantwoordelijk voor het energie- en industrieel-technologisch onderzoek (o.a. bij ECH en TNO), maar ook voor het maritiem en oceanografisch onderzoek (MARIN, CMO), voor zover dit de exploitatie van de zeebodem beoogt, het lucht- en ruimtevaartonderzoek (NIVR, NLRL, ESA) en het scheepsbouwkundig onderzoek (NSP), voor zover het de productie van vaartuigen of onderdelen daarvan betreft. Ten slotte zou uit zijn titel volgen dat de verantwoordelijkheid voor het onderzoek dat het informatiebeleid ondersteunt (ten behoeve van de harde en de zachte produktiemiddelen) hem toevalt (NOBIN, COBIDOC).

Dat is niet mis, maar het geeft afgezien van het onderzoek ten behoeve van het informatiebeleid, dat nog vorm moet krijgen, de reeds gegroeide toestand aardig weer. Voor TNO bij voorbeeld betekent het evenzoveel onderzoekprogramma's als er vakdepartementen bij hen aankloppen en een financieringsopzet die daarbij behoort. Ook dat is niet nieuw. Bij het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen valt dan als vanzelfsprekend de verantwoordelijkheid om TNO qua organisatie, rechtspositie en personeel te leiden als een complex van vakdepartementen/onderzoeksinstituten in één, en om de vrije onderzoekruimte zo te gebruiken dat de klanten TNO ook in de toekomst willen blijven zoeken. Ik meen dat de projectminister voor Technologie- en Informatiebeleid dit laatste vooral zou moeten overlaten aan het management (DBCO) van TNO.

Voegt het projectministerschap dan feitelijk heel weinig toe aan dat wat reeds

bestond? Het industrieel technologisch onderzoek is, dat weten we, nog moeilijker te „grijpen” dan het energie-onderzoek en dat laatste lukt al matig. Zo moeilijk zelfs dat een Sectorraad voor Industrieel Onderzoek volstrekt uit den boze lijkt. Toch is ons probleem dat te weinig middelgrote en kleine bedrijven doorgroeien. Gebeurt er dan te weinig om dat te ondersteunen? Welnee. Het gonst van de privé-initiatieven. De projectminister kan het nauwelijks bijhouden als hij de vele bloemen alleen maar zou willen besproeien. We gaan dat na.

Ten eerste de kennishandel, waartoe de Orde van Octrooigemachtigden op zijn laatste toogdag (18 november 1981) een ingang zocht. Een oude rot is het International Liaison Bureau (Den Haag), met een goede reputatie, ingangen tot databanken en leverancier van „Opportunity Studies” (net als het CIVI). Licentie (Berenschot, AMRO) is jong en de Stichting Kennisexploitatie (NMB, TNO), naar het model van Alvar (Frankrijk) en het Danish Invention Centre, nieuw. De bedrijfstechnologische centra (zie hierna) zullen deze dienstverlening ook leveren. De RND behoeft gegadigden maar op het spoor te zetten.

Ten tweede, het kapitaal. De commissie-Wagner stelde een Maatschappij voor Industriële Projecten voor als vrij zelfstandige merchant-banker, en die zal er wel komen. Holland Venture Holdings (AMRO, Pierson Heldring en Pierson, e.a.) is eind 1981 opgericht om het risicodragend vermogen te versterken van kleine bedrijven die niet goed inpasbaar zijn in de bestaande regelingen van overheid, banken en participatiemaatschappijen. Ook de bedrijfstechnologische centra zullen op dit punt diensten kunnen verlenen.

Het probleem is noch dat de kennis niet toegankelijk is (zelfs zonder uitvindersbeurzen), noch dat er niet aan geld te komen zou zijn. Is het dan, ten derde, de infrastructuur? Het Bedrijfs-technologisch Centrum Twente is juist van start gegaan, naar geslaagd Amerikaans model (betrokkenen: Control Data, AMRO, OOM, Gemeente Enschede). Er zouden nog minstens drie van deze centra moeten volgen. Het commerciële doel is de transfer van duplicerbare, succesrijke bedrijfsvormen. Daartoe verleent het bedrijfstechnologisch centrum een heel scala van diensten.

De projectminister heeft eigenlijk geen klagen over wat zakelijk ingestelde mensen aan kleine, middelgrote of aankomende ondernemers bieden. Je zou zeggen met de ETI's, de ontwikkelingsmaatschappijen, het CIVI en de RND kan hij dank zij de vele initiatieven uit 1981 volstaan met het geheel geolied te houden. Beweging zit er voldoende in.

Er moeten nu enthousiaste ondernemers komen. Dat is eigenlijk het enige waar we nog een beetje zorg over hebben. Daarvoor zijn prikkels nodig. Daarmee zijn we terug bij het rapport-Wagner, waarvoor trouwens ook Ligtharts woorden gelden: „Zo precies als het hier staat, behoeft u het niet te doen”. Eigenlijk is de gewenste projectminister gewoon de minister van Economische Zaken.

W. J. van Beek